

Brüssel, 17. november 2023
(OR. en)

15439/23

SOC 787
EMPL 564
CLIMA 560
ECOFIN 1189

MÄRKUS

Saatja:	Nõukogu peasekretariaat
Saaja:	Alaliste esindajate komitee / nõukogu
Teema:	Tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee põhisõnumid õiglase kliimaneutraalsusele ülemineku tagamist käsitleva nõukogu soovitusel rakendamise kohta – Heakskiitmine

Delegatsioonidele edastatakse lisas tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee põhisõnumid õiglase kliimaneutraalsusele ülemineku tagamist käsitleva nõukogu 16. juuni 2022. aasta soovitusel rakendamise kohta, mille heakskiitmine on kavas nõukogu (tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimused) 27.–28. novembri 2023. aasta istungil.

Tööhõivekomitee poliitikaanalüüsi rühmas toimunud läbivaatamisest tulenevad riigipõhised järeldused on esitatud käesoleva dokumendi *addendum*'is.

**Õiglase kliimaneutraalsusele ülemineku tagamist käsitleva nõukogu soovitusel rakendamise
läbivaatamine tööhõivekomitees ja sotsiaalkaitsekomitees**

Põhisõnumid

1. Sissejuhatus

Tööhõivekomiteele ja sotsiaalkaitsekomiteele on tehtud ülesandeks jälgida edusamme, mida on tehtud õiglase kliimaneutraalsusele ülemineku tagamist käsitleva nõukogu soovitusel rakendamisel. 2022. aasta juunis paketi „Eesmärk 55“ osana vastu võetud soovitusel eesmärk on tagada, et liidu üleminek kliimaneutraalsele ja keskkonnasäästlikule ühiskonnale hiljemalt 2050. aastaks on õiglane ega jäta kedagi kõrvale. Sellega seoses leppisid liikmesriigid kokku, et võtavad tihedas koostöös sotsiaalpartneritega vastu ja rakendavad terviklikud ning sidusad poliitikameetmete pakette, milles käsitletakse rohepöörde tööhõive-, oskuste ja sotsiaalseid aspekte.

Soovitusel osutatakse rollile, mis on nimetatud komiteedel soovitusel rakendamise jälgimisel oma vastavates pädevusvaldkondades, tuginedes asjakohastele aruannetele ja mitmepoolse järelevalve meetmetele. 2023. aasta oktoobri lõpus viis tööhõivekomitee poliitilise analüüsi töörühm läbi mitmepoolsed läbivaatamised, hinnates edusamme, mida iga liikmesriik on teinud kvaliteetse tööhõive aktiivsel toetamisel rohepöörde kontekstis,¹ samal ajal kui sotsiaalkaitsekomitee pidas temaatilise arutelu seoses maksu- ja hüvitissüsteemide ning sotsiaalkaitsesüsteemide rolliga rohepöördes². Lisaks hindasid nii tööhõivekomitee kui ka sotsiaalkaitsekomitee selliseid horisontaalseid küsimusi nagu kogu ühiskonda hõlmava lähenemisviisi kasutuselevõtt. Käesolevad *põhisõnumid* lähtuvad mõlema läbivaatamise tulemustest ning käesoleva dokumendi *addendum*'is on esitatud tööhõivekomitee poliitikaanalüüsi rühmas toimunud läbivaatamisest tulenevad *riigipõhised järeldused*.

¹ Tööhõivekomitee poliitikaanalüüsi rühm hindas samuti asjakohaseid tööhõivega seotud maksu- ja hüvitismeeid, näiteks töötushüvitiste maksmist ja maksukoormuse tööjõult mujale nihutamist.

² Muid asjakohaseid sätteid, näiteks neid, mis on seotud oskustega, arutatakse edasi eelseisvate läbivaatamiste käigus.

2. Kvaliteetse tööhõive aktiivne toetamine

Rohepööre toob kaasa märkimisväärse tööjõu ümberpaigutamise ja oskuste vajadused, millel on suurem mõju energiamahukatele tööstusharudele.

Käesoleva läbivaatamise eesmärk on hinnata liikmesriikide programme ja meetmeid, millega toetatakse aktiivselt kvaliteetset tööhõivet ja uuenduslikke töökohavahetusi rohepöörde kontekstis, eelkõige meetmeid, mis käsitlevad tööhõiveteenuseid, kursusi, stiimuleid üleminekute (töökohavahetuste) toetamiseks, ettevõtluse edendamist, juurdepääsu rahastamisele, mõju tööohutusele ja töotervishoiule, riigihanketavasid ning asjaomaste sidusrühmade, sealhulgas sotsiaalpartnerite aktiivset kaasamist.

Üldiselt on enamik liikmesriike rakendanud teataval määral meetmeid ja projekte, mis käsitlevad rohepöörde mõju tööhõivele ja rohepöörde sotsiaalset mõju. Oma poliitilises reageerimises tuginevad liikmesriigid suures osas olemasolevatele programmidele, poliitikameetmetele ja struktuuridele, samas kui ainult üks riik on kehtestanud õiglase ülemineku jaoks spetsiaalse strateegilise ja institutsioonilise raamistiku. Mitu liikmesriiki teatas, et puudub ühine arusaam asjakohastest poliitikameetmetest ja määratlustest, ning nad julgustasid edendama parimate tavade struktureeritud vahetamist.

Tööjõupuudus sellistes elutähtsates sektorites nagu energeetika, tootmine, ehitus ja kutseteenused on kasvav probleem, mis nõuab suuremat tähelepanu. Enamik liikmesriike kasutab uute, sealhulgas rohepöördega seotud väljakutsetega toimetulemiseks olemasolevaid riiklike tööhõiveasutuste vahendeid. Samal ajal on väiksem arv liikmesriike algatanud rohelistele töökohtadele keskenduval tööhõiveprogramme, mis on küll alanud, kuid alles algusjärgus ja vajavad järgnevatel aastatel täiendavat hindamist. Mõned liikmesriigid tegelevad aktiivselt kõige enam toetust vajavateks peetavate haavatavate rühmadega või töötajatega konkreetsetes sektorites ja piirkondades, kus tööstust (nt söetööstust) järk-järgult kaotatakse. Teatavad liikmesriigid arendavad üksteist täiendaval viisil tööhõive toetamise programme, mis keskenduvad konkreetsetele ja suure nõudlusega sektoritele, nagu ehitus, taastuvad energiaallikad ja ringmajandus. Seoses kõnealuste meetmete rakendamisega teatasid mitu liikmesriiki, et nad kasutavad selleks praegusi või tulevase ELi vahendeid, nagu õiglase ülemineku fond ja ühtekuuluvuspoliitika fondid.

On märgitud, et kõigi liikmesriikide tegevuskavades on esikohal rohemajanduse ümber- ja täiendusõppe meetmed, kuigi käesolev läbivaatamine neid otseselt ei hõlma³. See näitab suuremat keskendumist nendele meetmetele, mitte muudele algatustele, mille eesmärk on edendada kvaliteetse tööhõive aktiivset toetamist (st töökohavahetuse meetmed, näiteks töökohavahetuse toetused). Sellega seoses on korduvaks probleemiks vajadus arendada edasi analüüsi- ja järelevalvevahendeid, mis aitaksid koostada terviklikke poliitikameetmete pakette ja jälgida kõnealuste programmide tõhusust. Eelkõige on liikmesriigid esile toonud roheliste töökohtade ja oskuste üldise praktilise määratluse puudumist ning väitnud, et see võib takistada koolitusprogrammide ja õppekavade läbivaatamist, sealhulgas kutsehariduse ja -õppe vallas. Sellest hoolimata peavad mõned liikmesriigid oma olemasolevaid koolitusprogramme piisavaks, et lahendada ka rohepöördega seotud probleeme, eelkõige tänu ennetavale lähenemisviisile, mis põhineb eelseisvate koondamiste käsitlemisel.

³ Hõlmatud on ainult sihtrühmale suunatud (tööotsijatele kohandatud) kursused, mis asjakohasel juhul hõlmavad ka rohelisti kutseoskusi ja digioskusi. Oskustega seotud küsimusi käsitletakse tulevastel läbivaatamistel.

Mis puudutab stiimuleid, millega toetada tööturustaatuste vahelist liikumist ning liikuvust sektorite ja piirkondade vahel, sealhulgas uuenduslikke töökohavahetusi, siis enamik riike on kehtestanud üldised kavad ja meetmed, mille puhul rakendatakse mõningaid parimaid tavasid, näiteks nn töökohavahetuse toetused.

Üks liikmesriikide ühine teema on hädavajadus edendada õiglast üleminekut sotsiaaldialoogi ja kollektiivläbirääkimiste kaudu. Tunnistades sotsiaalpartnerite aktiivse kaasamise tähtsust, on mitmed liikmesriigid püüdnud võimendada olemasolevaid sotsiaaldialoogi mehhanisme, et lahendada üleminekust tulenevaid tööturu- ja sotsiaalseid probleeme. Paljud riigid on rakendanud töötajate kaasamise strateegiaid, eelkõige restruktureerimise kontekstis, võimaldades rakendada muutuva majandusmaastiku suhtes kollektiivset lähenemisviisi. Üleminek rohelisemale majandusele avaldab märkimisväärt mõju ka piirkondlikul ja kohalikul tasandil, mis nõuab üldsuse heakskiitu ning tugevat poliitikameetmete ja investeeringutega seotud isevastutust. Seega on lisaks sotsiaaldialoogile äärmiselt oluline kaasata riiklikke, piirkondlikke ja kohalikke osalejaid, sealhulgas kodanikuühiskonda, kasutades selleks kogu ühiskonda hõlmavat lähenemisviisi.

Üldiselt teadlikkus roheettevõtluse ja sotsiaalse ettevõtluse edendamise vajadusest üha suureneb. Kuigi rohepöördest mõjutatud töötajatele suunatud sihipärased toetusmeetmed on endiselt piiratud, on mitmes liikmesriigis selleks, et juhtida ettevõtlust ja innovatsiooni kooskõlas rohepöördega, tähelepanu keskmesse liikumas ettevõtlustoetus koos uuenduslike roheettevõtete juurdepääsuga rahastamisele. Lisaks on enamikus liikmesriikides (kuigi mõnes riigis on selge vajadus teha suuremaid jõupingutusi) rakendama hakatud riigihangetega seotud poliitikameetmeid, et õiglase ülemineku toetamist silmas pidades tõhusalt ära kasutada strateegilisi hankeid.

Kliimamuutustest mõjutatud sektoritega seotud suurenevate tervise- ja ohutusriskidega tegelemiseks tõhustavad mõned liikmesriigid ka tööinspeksioonide toimimist ja tegevust, keskendudes üha enam rohepöördega seotud sektoritele, samuti kliimamuutustest tulenevatele väljakutsetele, nagu kuumus ja kuumastress mõnes riigis.

3. Sotsiaalkaitse ja -toetused

Enamik riike võtab meetmeid oma olemasolevate, tööhõive- ja sotsiaalprobleemidega tegelevate sotsiaalkaitsesüsteemide parandamiseks, ent vaid vähesed riigid käsitlevad selgelt seda, kuidas need süsteemid võtavad arvesse rohepöördega seotud väljakutseid. Väljendati tungivat vajadust komisjoni toetusel toimuva laiahaardelise ja struktureeritud parimate tavade vahetamise järele.

Olemasolevate sotsiaalkaitsesüsteemide kohandamisel võiks olla õigustatud süstemaatilisemad muudatused, mis kajastavad selgelt uusi rohepöördega seotud väljakutseid. Olemasolevate sotsiaalkaitsesüsteemide kohandamise meetmed on oma ulatuse ja ajastuse poolest väga erinevad. Mõned riigid leiavad, et olemasolevad süsteemid on rohepöördest mõjutatud inimestele sotsiaalkaitse pakkumiseks piisavad ja peaksid püsima kestlikena. Lisaks rakendavad vaid vähesed riigid meetmeid, mille eesmärk on edendada leibkondade ja ettevõtete kaitseks riskide vähendamise ja ülekandmise lahendusi, ning meetmed on kindlustuslahenduste kättesaadavuse ja taskukohasuse poolest väga erinevad. Tuleks teha täiendavaid jõupingutusi, et vähendada tõhusamalt nn kliimakaitseõhet, st majandusliku kahju kindlustamata osa kliimakatastroofijuhtumist (nt üleujutused, metsa- või maastikupõlengud või põuad) tulenevas kogukahjus.

Mitmes liikmesriigis on võimalik nihutada maksukoormus tööjõult muudele allikatele, mis keskkonnamaksude rohkem toetavad. Keskkonnamaksudel võib siiski olla ebasoodne jaotuslik mõju, kuna see paneb suhteliselt suurema koormuse madalama sissetulekuga leibkondadele. Vähe on teavet selle kohta, kuidas liikmesriigid kavatsevad kasutada energia- ja keskkonnamaksudest saadavat avaliku sektori tulu kliimamuutuste poliitika ebasoodsa sotsiaalse ja jaotusliku mõju korvamiseks. Tulu kasutamine sihipärasemateks sotsiaaltoetusteks, mis pakuvad vaesematele leibkondadele suhteliselt suuremat toetust, võib parandada rohelist maksureformide, näiteks CO₂ hinnastamise meetmete jaotusliku mõjuga seotud tulemusi.

Peaaegu kõik liikmesriigid on juba rakendanud või kavatsevad rakendada reforme, mille eesmärk on parandada juurdepääsu pikaajalise hoolduse ja tervishoiuteenustele ja/või lapsehoiuteenustele, mis on rohepöördest enim mõjutatud haavatavate leibkondade jaoks keskse tähtsusega. Enamik reforme hõlmab suurt keskendumist piirkondliku ebavõrdsuse vähendamisele hoolduse kvaliteedi ja kättesaadavuse osas ja/või heite vähendamise meetmetele, näiteks energiatõhususele suunatud renoveerimisele või hooldusasutuste ehitamisele. Nende kavade järelmeetmeteks on vaja rangeid järelevalvestruktuure ja mõju hindamist.

Lisaks, vaatamata sellele, et käesolev läbivaatamine selliseid meetmeid otseselt ei hõlma, on peaaegu kõik liikmesriigid teatanud ajutistest meetmetest (peamiselt hüvitiste ja toetuste vormis), mis on suunatud kodumajapidamistele, keda on kõige rohkem mõjutanud Venemaa Ukraina-vastases agressioonisõjast ja sellele järgnenud kõrge inflatsiooni perioodist tulenev energiahindade inflatsioon. Sellega seoses kehtestasid paljud riigid sihtotstarbelise ja ajutise otsese sissetulekutoetuse, eelkõige haavatavas olukorras olevatele inimestele ja leibkondadele, et leevendada sissetuleku ja hindade ebasoodsaid arengusuundi. Enamik neist kohandas ajutisi eritoetusi hinnatõusu kompenseerimiseks, kuid on ka mõningaid näiteid, mille puhul on ajutiselt kohandatud olemasolevate hüvitiste või pensionide taset.

4. Kokkuvõte

Liikmesriigid on üldiselt hakanud rohepöördest tulenevate keeruliste väljakutsetega tegelema, kusjuures rakendatud poliitikameetmed on riigiti väga erinevad. Kuigi kõik liikmesriigid on jätkuvalt poliitiliselt väga pühendunud õiglase rohepöörde tagamisele, on enamik neist soovituselise rakendamise varases etapis, kusjuures üldised edusammud näitavad, et olukord ELis on ebaühtlane. Hoolimata tugevast keskendumisest olemasolevatele mehhanismidele ja poliitikaraamistikele, teevad kõik liikmesriigid edusamme. Õiglase üleminekuga seotud väljakutsetega tegelemisel, sealhulgas meetmete tõhusamal suunamisel, on veel ruumi süstemaatilisemaks, koordineeritumaks ja sidusamaks lähenemisviisiks.

Esimene läbivaatamine näitas, et õiglase ülemineku poliitika koordineerimine on selle sügavuse ja võimaliku erineva tõlgendamise tõttu riiklikul tasandil keeruline, ja selle tulemuseks on liikmesriikide sisendite erinev detailsus. Liikmesriikide valitsustevahelist koostööd on veel võimalik tugevdada. Lisaks julgustasid liikmesriigid edendama parimate tavade struktureeritud vahetamist komisjoni toetusel. Vastastikune õppimine ELi tasandil võib aidata parandada riiklikke süsteeme ja koordineerida erinevaid poliitilisi arenguid, mis toetavad edasisi edusamme õiglase rohepöörde tagamisel.

Tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee tehtud läbivaatamised tõid esile mitu ilmset ühist probleemi alates roheliste oskuste ja elukutsete määratlemisest kuni tööjõupuudusega tegelemise ning töhuga maksu- ja toetuspoliitika rakendamiseni. Seda silmas pidades tuleb eelseisvatel aastatel soovitusel kõigil valdkondadel pidevalt silma peal hoida. Eelkõige tuleks paljudes liikmesriikides tugevdada poliitika koordineerimist õiglase ülemineku ja rohepöörde küsimustes, sealhulgas selleks, et tagada sotsiaalpartnerite tõhus ja aktiivne kaasamine. Samuti peaks see soodustama kogu ühiskonda hõlmava lähenemisviisi rakendamist kodanikuühiskonna ulatuslikuma osalemise kaudu rohepöörde kõigil tasanditel. Tekkinud on tugevamad riiklikud koordineerimismehhanismid, näiteks spetsiaalsete vastutavate asutuste ja riiklike platvormide määramine kui võimalikud lahendused keskkonnanäesmärkide integreerimiseks poliitikakujundamise eri harudesse.

Tulevikku vaadates on õiglase ülemineku meetmete edasine jälgimine ja hindamine otsustava tähtsusega tulevaste poliitiliste otsuste tegemisel. Seetõttu tuleks jätkata olemasolevate ja kavandatud meetmete jälgimist, jätkates tööd tõendusbaasi tugevdamiseks ja järelevalveprotsessi parandamiseks, sealhulgas edendades ühist arusaama sellistest põhimõistetest nagu rohelised töökohad ja oskused ning kaasates sotsiaalpartnereid, kodanikuühiskonda ja kodanikke. Käesoleva soovitusel rakendamise piisav juhtimine ja jälgimine, kui see on asjakohane, Euroopa poolaasta raames, sealhulgas asjaomaste komiteede raames nende vastavates pädevusvaldkondades, on käesoleva mittesiduva instrumendi rakendamise jälgimisel ja edendamisel keskse tähtsusega.

Lisaks saab olemasolevate ELi vahendite (ühtekuuluvuspoliitikast õiglase ülemineku fondide ning taaste- ja vastupidavusraha) tõhus eraldamine ja kasutamine toetada liikmesriike väljakutsetega toimetulemisel ja nendega seotud eesmärkide saavutamisel, kui nad seisavad silmitsi mahajäämuse riskidega õiglase rohepöörde hõlbustamisega seotud investeerimisvajaduste osas. Kõige olulisem on see, et kõigi ELi vahendite puhul nähakse ette asjakohaste süsteemide loomine rakendatud meetmete kasutamise ja tõhususe jälgimiseks ning hindamiseks kooskõlas ELi normidega. Liikmesriigid peaksid tagama ka sidususe riiklike energia- ja kliimakavadega ning olema valmis kasutama parimal viisil ära 2025. aastal kliimameetmete sotsiaalfondi kaudu kättesaadavaks tehtavaid vahendeid, et leevendada võimalikku negatiivset mõju, mis tuleneb heitkogustega kauplemise süsteemi laiendamisest hoonetele ja maanteetranspordile.
